

СЕКЦИЯ «ФУНКЦИОНИРОВАНИЕ БЕЛОРУССКОГО ЯЗЫКА В УСЛОВИЯХ ИНФОРМАТИЗАЦИИ ОБЩЕСТВА»

БЕЛАРУСКАЯ МОВА Ў ІТ-ДЫСКУРСЕ

Асадчы А.Э.

Беларускі дзяржаўны ўніверсітэт інфарматыкі і радыёэлектронікі
г. Мінск, Рэспубліка Беларусь

Албут А.А. – магістр філ. навук

Аналіз публікацый, знойдзеных па тэгу «беларуская мова» на абраным у якасці прыкладу ІТ-дыскурсу сайце dev.by, паказаў магчымасць беларускай мовы выконваць не толькі нацыянальна-сімвалічную і эстэтычную функцыі, але і такія асноўныя для перспектыўнага развіцця любой натуральнай чалавечай мовы функцыі, як камунікатыўную і кагнітыўную (пазнавальную). Лічбавізацыя грамадства можа спрыяць адначасова і яго беларусізацыі. Беларуская мова мае значэння як для выхавання асобы, так і для фарміравання прафесійных кампетэнцый у сучасным свеце, дзе моўная, культурная разнастайнасць, самабытнасць і ўнікальнасць чалавека і нацыі – каштоўнасць.

Гаворачы пра сучаснае становішча беларускай мовы, адзначым, што беларуская мова можа паспяхова абслугоўваць усе сферы жыцця сучаснага грамадства, але, на жаль, часта застаецца незапатрабаванай, мала прадстаўленай у жывой («афлайн») камунікацыі. Але адначасова беларуская мова актыўна пашыраецца анлайн, асвойваючы новыя фарматы функцыянавання [1]. Такім чынам, анлайн-свет стварае прадуктыўнае асяроддзе для выканання беларускай мовай сваіх функцый. С.А. Важнік адзначае: «Галоўным рэпрэзэнтантам сучаснай беларускай літаратурнай мовы доўгі час была і застаецца мастацкая літаратура. Зараз да мастацкай літаратуры далучыўся і інтэрнэт – яшчэ адзін канал камунікацыі, дзякуючы якому адбываецца пашырэнне аб'ёму камунікатыўнага прызначэння беларускай мовы» [2].

«Ці ёсць у ІТ месца для беларускай мовы?» – пытанне, якое стала цэнтральным для дадзенага даследавання. На першы погляд, даць нейкі адказ вельмі цяжка па вельмі простаай прычыне: спытайце любога беларуса, нават не звязанага з ІТ, ці ведае ён шмат беларускамоўных рэсурсаў. Нават не шмат, а ўвогуле, якія беларускамоўныя рэсурсы ён ведае. На жаль, упэўнены, што ў найлепшым выпадку ён назаве нам 1–2 рэсурсы, напрыклад, беларускую Wikipedia. З гэтага вынікае актуальнасць дадзенай работы: варта пашыраць веды пра наяўнасць беларускай мовы ў інтэрнэт-прасторы. А значыць, неабходна выявіць, на падставе чаго даследчыкі сучаснай беларускай літаратурнай мовы кажуць пра яе рэпрэзэнтаванасць у сеціве, а таксама спрагназаваць магчымасць у плыву тэхнічных дасягненняў у справе сбалансавання бягучай моўнай сітуацыі. Такім чынам, мы вырашылі сканцэнтраваць увагу на разглядзе матэрыялаў сайта dev.by з прымяненнем элементаў кантэнт-аналізу. Дадзены сайт мае на мэце «даць чытачам поўную і аб'ектыўную інфармацыю пра падзеі ў беларускім ІТ». Фактычна ён можа служыць рэпрэзэнтантам паняцця ІТ-дыкурс. Адзінкай аналізу, пошуку стаў тэг «беларуская мова».

Былі атрыманы наступныя вынікі. Публікацыі сайта дазваляюць атрымаць інфармацыю пра наяўнасць **беларускамоўных інтэрфейсаў праграм**. У пачатку 2000-х гг., калі ў Беларусі пачалі з'яўляцца першыя камп'ютары, адразу ж з'явіліся і людзі, якія жадалі карыстацца імі на сваёй роднай мове. Тады шматлікія інжынеры пачалі перекладаць і перапісваць праграмы на беларускую мову, таму сёння існуе прыкметная колькасць такіх праграм. Праграм, якімі мы карыстаемся кожны дзень, але можам і не задумвацца, што там ёсць наша з вамі мова. *Mozilla, µTorrent, AIMP, Media Player Classic, KMPlayer, Total Commander, FreeCommander* – усе гэтыя праграмы маюць афіцыйны пераклад на беларускую мову. Нават пашукавік *Opera* таксама мае беларускамоўны інтэрфейс, ды і аперацыйная сістэма *Windows 8* і *Windows Phone 8* мае афіцыйную падтрымку беларускай мовы. Кожны карыстальнік ноўтбука ці тэлефона з гэтымі сістэмамі мае магчымасць змяніць сістэмную мову на беларускую. Найбольш папулярны месенджар *Telegram* таксама мае падтрымку нашай мовы, як і сацыяльная сетка *УКантакце* ці *Facebook*. Красамоўны загаловак: «“Да бою!”: *Wargaming* пераклала “Танкі” на беларускую мову».

Акрамя распрацовак, разлічаных на масавага карыстальніка, ёсць **паведамленні і пра навуковыя праекты**. У 21 ст. па-беларуску размаўляюць не толькі людзі, але ж таксама і роботы. Існуюць такія праграмы-навігатары, як *Navitel*. Ён мае не толькі беларускі інтэрфейс, але і беларускую агучку у двух галасах: мужчынскім і жаночым. Таксама беларускія навукоўцы зрабілі сінтэзатар маўлення, які ўмее агучваць тэксты, напісаныя па-беларуску.

Беларускай мовай апавядаюць пра **гісторыі асобных людзей**, цікавыя біяграфіі айцішнікаў. Станоўчы вобраз герояў публікацыі стварае пазітыўны вобраз беларускай мовы – сучаснай і захапляльнай. Асобна можна адзначыць **гісторыі пра беларускамоўных спецыялістаў**, дзе экспліцытна паведамляецца пра стаўленне да беларускай мовы як да каштоўнасці, нацыянальнага сімвала і адначасова прыкладнага сродку зносін. Папулярнызацыя беларускай мовы праз ушанаванне культурнай і гістарычнай спадчыны і праз паяднанне яе з папулярнымі сучаснымі захапленнямі – важны чыннік значнасці для лёсу беларускай мовы валодання ёй і зацікаўленасці ў ёй людзей, абазначаных у ІТ-тэхналогіях. Гэта

пацвярджаюць і думкі герояў нататак: «Сярод праграмістаў шмат людзей, зацікаўленых у беларускай мове і нацыянальных ідэях, – кажа Зміцер. – Думаю, больш, чым сярод іншых прафесіяў. Нават у карпаратыўнай сетцы маёй кампаніі ёсць суполка, дзе выкладваюцца пасты з мерапрыемствамі, скіраванымі на папулярызацыю беларускай мовы» (загаловак *Праграмісты-энтузіясты ствараюць «моўны футбол» онлайн* – дарэчы, сучасныя нарматыўныя слоўнікі рэкамендуюць пісаць *анлайн*; такім чынам, зрэдку адзначаюцца такія асобныя разыходжанні з прынятымі правіламі). Праз беларускую мову трансляецца ідэя адзінства, узаемапавагі, талерантнасці: «Мы ўсе – адзін народ, нельга дзяліць нас па палітычнай прыкмеце. Я змяшчаю на сайце гісторыі людзей, якія зрабілі нешта выбітнае, і чые прыклады могуць натхніць іншых» (з публікацыі пра праграміста, які стварыў сайт «Беларускія героі» – своеасаблівую сацыяльную сетку вядомых беларусаў).

Наступнае прымяненне беларускай мовы ў ІТ-дыскурсе – *сфера адукацыі, навучання*. Тут могуць быць матэрыялы пра магчымасці вывучэння ўласна беларускай мовы (*Украінец распрацаваў беларускамоўную прыладу «Балда» для гульні ў словы*). Ёсць паведамленні пра асобныя ініцыятывы – беларускамоўныя курсы праграмістаў. Гэта адзінкавыя публікацыі ўсё ж сімптаматычныя: спрыяюць фарміраванню запыту ў грамадстве на выпрацоўку аднастайнай тэрміналагічнай нормы.

Нашы назіранні пацвярджаюць выказванне С.А. Важніка: «Выбар беларускай мовы тут [у інтэрнэце] моцна маркіраваны. Яшчэ значна больш маркіраваным з’яўляецца выбар інавацыйнага варыянта СБЛМ і тарашкевіцы, <...> а ў апошні час – знакам падкрэсленай элітарнасці. Такім чынам, мусім канстатаваць змену акцэнтаў: на першы план выходзіць шляхетны, элітарны пачатак (= знак інтэлігентнасці, адукаванасці). Вырасла новае пакаленне маладых людзей, якія лічаць беларускую мову элітарнай, а сябе – беларускай элітай» [2].

Наша беларуская мова прадстаўлена ў інтэрнэце даволі шырока, але мы ведаем, што існуе афіцыйная беларуская мова, з акадэмічным правапісам, і тарашкевіца. Ва ўсім вядомай сацыяльнай сетцы UKантакце існуюць абодва варыянты, і, паводле статыстыкі, каля 80 тыс. карыстальнікаў выбралі ў наладах сеткі тарашкевіцу, а «нармаванку» – 20 тыс. Атрымліваецца, у самай папулярнай сацыяльнай сеткі ў СНД больш за 100 тыс. карыстальнікаў беларускай мовай (дарэчы, той факт, што тарашкевіцу абрала больш людзей можа быць абумоўлена тым, што афіцыйная беларуская мова стала даступна пазней). Такія лічбы сведчаць пра неабякавасць маладога пакалення да беларускай мовы, што дае надзею на паступовае ўмацаванне яе становішча ў грамадстве. Таксама і на Вікіпедыі існуе падзел беларускамоўных артыкулаў: каля 55 тыс. артыкулаў напісаны на тарашкевіцы, і каля 75 тыс. на афіцыйнай беларускай мове. Такім чынам, беларусы могуць шукаць розную інфармацыю на сваёй роднай мове.

Але ўсё ж такі нам трэба быць рэалістамі. Наша родная беларуская мова пашыраецца ў ІТ-сферы, але, на жаль, зараз гэта толькі намаганні асобных людзей, і для карэннага пералому гэтага яшчэ мала. Наша моладзь не вельмі добра валодае беларускай мовай. Для многіх беларуская мова – гэта толькі прадмет, які ім даводзіцца праходзіць раз на тыдзень у школе, а пасля школы мовай ніхто не карыстаецца. Таму так рэдка мы можам пачуць беларускую мову на вуліцы. І менавіта таму мы павінны ахоўваць яе, пашыраць яе межы, каб яна заставалася не толькі ў школе, але ж выходзіла за яе сцены і, вядома, уваходзіла ў ІТ-сферу.

Спіс выкарыстаных крыніц:

1. Лукашанец, А.А. *Беларуская мова ў сучасным свеце* / А.А. Лукашанец // *Полымя*. – 2010. – № 9. – С. 138–151.
2. Важнік, С.А. *Беларуская мова ў інтэрнэце* / С.А. Важнік // *Acta Neophilologica* – 2006. – VIII. – С. 79–89